№ 26 Փետրվարի 23 (Մարտի 7) 1879 Փետրվարի 23 (Մարտի 7) № 26

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Հացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աններելի անհոգութիւն:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: «Մասիսի» Թղթակցութիւնը: Անկարգութիւններ Եգիպտոսում: Նամակ Թիւրքիայից: Նամակ Թիւրքիայից:—Խառն լուրեր:—Յայտարարութիւններ:—Տեղեկացոյց:

ԱՆՆԵՐԵԼԻ ԱՆՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

—

Երբ պատերազմի ժամանակ Ալաշկերտի հայերը սկսեցին գաղթել Թիւրքիայից դէպի Անդրկովկաս, Թիֆլիսում կազմվեցաւ մի մասնաժողով, որ հաւաքելով գումարները օժանդակութիւն էր անում մեր կողմերը գաղթած ալաշկերտցիներին:

Այժմ գաղթականների մեծ մասը կրկին վերադարձան իրանց հայրենիքը, իսկ մասնաժողովի ձեռքում մնացել է հաւաքած փողերից դարձեալ մի բաւական նշանաւոր գումար, ինչպէս ասում են մօտ տասը հազար րուբլ:

Ի՞նչ գիտաւորութիւն ունի անել այդ փողերի հետ մասնաժողովը: Այդ մասնաժողովի անդամները վաղուց է չեն հաւաքվում, և ինչպէս երևում է, չեն էլ մտածում մի օր և է որոշում տալ իրանց ձեռքում մնացած նշանաւոր գումարի գործադրութեանը....

Ասենք թէ գումարը ապահով դրութեան մէջ է, նա բանկում դրված է մասնաժողովի ընթացող հաշւով, բայց այնու ամենայնիւ, մեր կարծիքով, աններելի անհոգութիւն է մասնաժողովի անդամների կողմից թողնել գործը, առանց որոշում տալու թէ ի՞նչ նպատակին պիտի գործ դրվի գաղթականների փողերից մնացորդ գումարը:

Պատերազմի ժամանակ կազմված մասնաժողովը մի ժամանակաւոր հիմնարկութիւն էր: Այժմ նրա գոյութեան շարունակելն էլ ոչինչ նշանակութիւն չունի: Բացի սորանից մարդս երբէք այսօր չը գիտէ թէ վաղը ինչ կարող է պատահել: Մասնաժողովի անդամներից մի քանիս կարող են, մեռնել, միւսները գործերի պատճառով հեռանալ քաղաքից, երկրից....

Վերջապէս թողնել գումարը առանց նրան որ և է նպատակի գործ դնելու, երբ իրականապէս մասնաժողովը դադարել է գոյութիւն ունենալուց, որովհետև այն նպատակը, որի համար նա կազմված էր, էլ գոյութիւն չունի,—թողնել գումարը անխնամ և աննպատակ, դա աններելի անհոգութիւն է:

Մեր կարծիքով մասնաժողովի, նրա նախագահի, կամ նրա բացակայութեամբ անդամներից մինի, վերջապէս քարտուղարի պարտաւորութիւնն է գումարել անդամներին և նուիրատուների ընդհանուր ժողովը, որպէս զի վճռվի ինչ գործին պէտք է նուիրվի գաղթականների փողերից մնացորդ նշանաւոր գումարը:

Բարեգործական և մի և նոյն ժամանակ օգտաւէտ նպատակները չեն պակասի: Կարելի է նուիրել այդ փողերը «Արարատեան ընկերութեանը» կամ Թիւրքաց հայերի մի այլ դպրոցական ընկերութեան, կարելի է գործ ածել այդ գումարը որպէս հիմնական դրամագլուխ Թիֆլիսում Բազուի մարդասիրականի պէս մի ընկերութիւն հիմնելու համար և այլն:

Ինչ և իցէ, պէտք է շտապել: Ինչ կը լինի նուիրատուների ընդհանուր ժողովի վճիռը, մենք այդ չը գիտենք, բայց պէտք է շտապել գումարել մասնաժողովի անդամներին, կանչել ընդհանուր ժողովը, շուտով վճռել փողի գործածութեան մասին:

Անգործադրելի թողնելով այդ գումարը, մասնաժողովի անդամները մեծ պատասխանատւութիւն են յանձն առնում, և ժամանակով կարող են փոշմանվել իրանց աններելի անհոգութեան վրա:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Ջարդախլու, 28 դեկտ.

Ուղարկելով ձեզ 28 ր. 55 կ. յօգուտ «Արարատեան ընկերութեան» խնդրեմ տպագրէք նուիրատուների հետևեալ ցուցակը:—Առաքել Մատթէոսեան Մանասեանց 3 րուբլ, իր ամուսին տ. Աննա Յովհաննէսեան Մանասեանց 1 ր., իր հարս տ. Աննա Մահտեսի Աւագեան Մանասեանց 1 ր., Խաչատուր Առաքելեան Մանասեանց 20 կոպ., Յարութիւն Մկրտչեան Մանասեանց 3 ր. 20 կ., եղբարք Գրիգոր և Կարապետ Յովհաննէսեան Մանասեանց 3 ր. 20 կ., եղբարք Պօղոս, Ռոստոմ և Յովհաննէս Բաբաջանեանց 2 ր. 20 կ., Յակոբ Յարութիւնեանց 1 ր., Խաչատուր Անախաթունեանց 1 ր., իր ամուսին տ. Հռիփսիմէ Լևոնեան Անախաթունեանց 1 ր., Աւագ Բաղիրեան 1 ր., տիրացու Յովհաննէս Շահնազարեանց 1 ր., Յակոբ Գալստեան Առաքելեանց 1 ր., Պօղոս Գէորգեանց 1 ր., Յովհաննէս Յովսէփեան 1 ր., Խաչատուր Ղարախանեանց 1 ր., Եղիազար Յովսէփեան 1 ր., Գրիգոր Մանասեան Մանասեանց 60 կ., Յարութիւն Պապեանց 50 կ., Յովհաննէս Մատթէոսեանց 50 կ., Ամիրխան Մարտիրոսեան 25 կ., Գաբրիէլ Գասպարեան 20 կ., Գրիգոր Սարգսեան 20 կ., Սարգիս Յակոբեան 20 կ., Խաչատուր Թայիրեանց 20 կ., Գրիգոր Խաչատրեան 10 կ., Յարութիւն Յակոբեան 10 կ., Պօղոս Յովհաննէսեան 10 կ., որի վրա աւելացնելով և ես 2 ր. կը լինի ընդամենը 28 ր. 55 կ.:

Ս. Տէր-Միքայէլեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Սարատով, 4 փետրվարի

Ուղարկելով ձեզ 35 ր. յօգուտ «Արարատեան ընկերութեան» խնդրեմ տպագրել նուիրատուների հետևեալ ազգանունները:—Յակովբ Փամփուխչեանց 7 րուբլ, Անդրէաս Մնացականեանց 5 ր., Յակոբ Պետրոսեանց 3 ր., Յակոբ Ջահանեանց 3 ր., Կարապետ Իսկանդարեանց 3 ր., Սիմէօն Ամարեանց 5 ր., Леонидъ Блюммеръ 5 ր., Սիմէօն Կազաչկեանց 3 ր., Елена Талеръ 1 ր.: Գումարն է 35 րուբլ:

Յ. Փամփուխչեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Պետրովսկ, 6 փետրվարի

Ուղարկում եմ 49 րուբլ յօգուտ «Արարատեան ընկերութեան» որը ժողովեցի Պետրովսկ մեր հայ փոքրաթիւ հասարակութենից. խնդրում եմ, պ. խմբագիր, հասցնել այս գումարը ուր հարկն է և ձեր լրագրի մէջ հրատարակել նուիրատուների ներքոյ յիշեալ ազգանունները: Յովսէփ Յովակիմեանց 10 րուբլ, Մկրտիչ Տէր-Յովհանեանց 5 ր., Խիթար Խիթարեանց 8 ր., Աղեքսանդր Ղարաջեանց 5 ր., Մակար Յակոբեանց 1 ր., Պետրոս Թոխաթելեանց 1 ր., Գերասիմ Սվեչնիկեանց 1 ր., Արտեմ Վարդանեանց 1 ր., Գէորգ Պիպինեանց 1 ր., Եգոր Օսմանեանց 3 ր., Ներսէս Յօղասափեանց 1 ր. Կոնստանտին Մելիքեանց 1 ր., Սարգիս Միրզախանեանց 5 ր., Սերգէյ Պէպինեանց 2 ր., Գրիգոր Միրզեանց 1 ր. Մակար Յարութիւնեանց 50 կոպէկ, Արտեմ Յովակիմեանց 2 ր., Իվան Շուշանբաղեանց 1 ր.: Գումարն է 49 ր. 50 կ.: Փօստայի ծախսը հանած է այդ գումարից 50 կոպ.: Նուիրատուութիւնը շարունակվում է այստեղի հայ կանանց մէջ որը նմանապէս շուտով կուղարկվի:

Յովսէփ Յովակիմեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 20 փետրվարի

Շատ օրեր չի անցել որ Պետերբուրգի համալսարանի ուսանողական մի դասից ստացայ «Մշակի» միջոցով շնորհակալիք մի շարք նամակների համար, որ գրած էի Էրզրումից:

Պարտք եմ համարում խոստովանվիլ որ իմ չնչին աշխատութիւնը բնաւ չէր կարող համարժէք լինել այն մեծ ընծային, որ ինձ շնորհեցին ազնիւ ազգայինները, որովհետև իմ մանուկ գրչի առաջի փորձը, որով արտայայտեցի մի քանի ծանր տպաւորութիւններ, ուրիշ դժուարութիւն չէր կարող պատճառել ինձ, բացի սրտի հեչտութիւն և սփոփանք, որ ստանում է մարդ, երբ ուրիշներին ևս կցորդ է անում իրան վրդովող զգացմունքներին: Եւ որչափ մեծ է այդ սփոփանքը, երբ Հայաստանի հողի վրա դուրս թռած հառաչանքը, արձագանք է գտնում մի խումբ զգայուն սրտերի մէջ հեռու հիւսիսում, Նևայի ափերում, այնչափ տարածութիւն անցնելով: Եթէ մեր տաճկահայ թարմարին սերունդն էլ արհամարհելով բնութեան խստութիւնները և չքաւորութեան սպառնալիքը, վազէր «ընդ ծով և ընդ ցամաք» լուսոյ և գիտութեան գիրկը և ամեն տեղ պահէր իր սրտի մէջ հայրենեաց սիրոյ սուրբ կրակը, նրա հայրենիքն էլ կարող էր վստահ լինել իր ապագայի վրա, պատճառ՝ հասել է ժամանակ, երբ ամեն ինչ պիտի խոնարհվի գիտութեան և ուսման առաջ, ամեն ույժ պիտի յաղթվի մտաւոր և բարոյական ուժից, ամենը պիտի տապալվի նորա առաջ. քիւրդի սուրը, և տէգը, և թուրը և վահանը. հասել է ժամանակ, երբ ամենը կը փշրվի մտքի հարուածից, ինչպէս փրփրադէզ ալիք ծովափեայ հզօր ժայռից: Այնպէս և կը փշրվեն բարբարոսական ույժերը, այնպէս և կը կտրվեն ստրկութեան կապերը, երբ Թիւրքահայ նորահաս սերունդն էլ կը տանէ Հայաստանի ծոցը. Վան, Դիարբէքիր, Մուշ և Էրզրում արհեստ, գիտութիւն, լոյս և ուսում: Եւ երբ կը գումարվի կրկին մի նոր եւրոպական արեոպագ, մի նոր աւագաժողով ազգերի վիճակը տնօրինելու համար, տաճկահայերը իրաւունք կունենան ասել. «դէհ տուէք մեզ այն ազատութիւնը, որին արժանացանք այսչափ ազնիւ վարքով, մարդավայել ջանքով և անխոնջ աշխատութեամբ» և երբ կրկին կասեն նոցա թէ ազգի փրկութիւնը սրով և արիւնով պէտք է վաստակվի, այն ժամանակ քունը թօթափած Հայաստանը հրաւէր կը գոչէ Տաւրոսի սև լեռներին և սաւսերապատ Զէյթունը հրով և երկաթով կառաջնորդէ նորան դէպի փրկութիւն: Ուրեմն կեցցէ ուսում, կեցցեն ուսանողք:

Գրիգոր Նիկողոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ լրագիրը տպել է նորերումս ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ վախճանված մեր Դումայի ձայնաւոր Սուրգունովի կենսագրութիւնը: Բարսեղ Յովհաննիսեան Սուրգունով առաջ դատաստանական վարչութեան մէջ էր ծառայում, յետոյ թողեց ծառայութիւնը և մտաւ Թիֆլիսի առևտրական բանկը, որտեղ նա մինչև մահը մնաց որպէս դիրեկտոր: Բ. Սուրգունով դեռ 1866 թւին ընտրվեցաւ Թիֆլիսի Դումայի ձայնաւոր և տասն երկու տարի շարունակ անդադար ընտրվում էր այդ պաշտօնի մէջ: Նա միշտ ջերմ և անկողմնապահ կերպով պաշտպանում էր քա-

ղաքային վարչութեան մէջ քաղաքի չահերը: Նա վախճանվեցաւ 42 տարեկան հասակում:

—

Դարալագեազի գաւառի ՓՕՌ գիւղից մեզ հաղորդում են, որ Թառայեանց երեք եղբայրները եկեղեցու բակում զինուորված յարձակվում են իրանց համագիւղացի Գուրջեան երկու եղբայրների վրա, որոնցից մէկին սպանում են, իսկ միւսին ծանր վիրաւորում: Գիւղացիներից երկուսը, որոնք կամենում էին հեռացնել կռւողներին, նոյնպէս վիրաւորվեցան: Չարագործներին կալանաւորեցին, բայց նրանց չուտով երաշխաւորութեամբ արձակեցին: Չարագործները մի քանի անգամ քրէական յանցանքի համար քննութեան են ենթարկված:

—

Մեզ հաղորդում են ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ, որ օրերումս այնտեղ երեք հայ ներկայացումներ են տուել բարեգործական նպատակով: Ներկայացմանը մասնակցել են մի քանի օրիորդներ և տիկիններ, որոնց թւում և տ. Աննա Խան-Աղեանց—Բէկտաշեան:

—

Մեզ պատմում են, որ փետրվարի 21 գիշերվայ ժամի 10-ին ատրճանակով ինքնասպանութիւն գործեց Թիֆլիսի Աւրաժսկայա փողոցում բնակվող գնդապետ Արսէն Վասիլեվիչ Բօյաման: Հանգուցեալ 52 տարեկան էր: Ինքնասպանութեան պատճառները յայտնի չեն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԱՍԻՍԻ» ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—

78 Հոկտ. 5-էն վերջն ձեզի նամակ գրած չեմ, և ոչ ձեզմէ նամակ առած եմ: Դեկտեմբերի վերջերը Տօրոս լեռնէն Խարբերդ եկանք, որպէս զի բանտարկեալ քիւրտերուն վճիռները տրուի, որոնք 101 անձինք են: Ալի Շէֆիք պէյի կարգադրութիւնքն աղքատաց օգտակար չեղան այնչափ, որքան կը յուսացուէր: Բ. Դուռը զայն հրաժարեցնելով, նորա պաշտօնը չորրորդ բանակին սպարապետ Վսեմ. Տէրվիշ փաշային յանձնեց: Տէրվիշ փաշան այս կողմերուն աւելի տեղեակ ըլլալով օգտակար կարգադրութիւնք կը յուսացուին:

Քղիի և Բալուի և ընդ նմին Չմշկածագի և այն գիւղաքաղաքները լքեալ վիճակի մէջ կը մնան ցարդ, նիւթապէս ծնչեալ քիւրտերէ և այլ և այլ ցեղերէ ու խել մ'անհաւատարիմ պաշտօնատարներէ. իսկ բարոյապէս բոլորովին յետս մնացած. դպրոցի և դաստիարակութեան երբէք հոգ տանող չը կայ. Բալուի Նաթանեան Պօղոս վարդապետը հրաժարեցնելով Սարգիս վարդապետը փոխանորդ կարգուած է. Սարգիս վարդապետն ալ դպրոցասէր կղերական մը չէ, քանի որ Խարբերդի մէջ դպրոց մը բացած չէ:

Քղիի Խորէն վարդապետը ցարդ Քղիի դարման մը չըրաւ կամ չուզեց ընել, որ ամենէն աւելի յետադէմ վիճակի մէջ է, և ամենէն աւելի կարօտ նորոգութեան. յիշեալ գաւառէն եկած գիր մը սովի սպառնալիքներ կը յայտնէ և ընդ նմին բնիկ պէյերէ և Քուրդերէ շատ հարստահարութիւնք և նեղութիւնք կը պատմէ, որոց քաղուածը պիտոր գրեմ Վսեմ. Տէրվիշ փաշային՝ անմիջական անօրինութիւն խնդրելով:

Չմշկածագի Պետրոս վարդապետը շատ դպրոցասէր տեսի. բայց իր խօսքը չը կրնալով լսել տալ Պօլիս դիմեց օգնութիւն խնդրելու: Արդարև արժանի է օգնութեան և նըպաստի այն քաղաքը, նոյնպէս բոլոր Հայաստան:

Հոս չեմ ուզեր մոռանալ Չմշկածագի վեց գիւղերու, Կարմիր, Մամսա, Հաղարի, Միխատուն, Սիոնէ և այլն, որոց եկեղեցիքը պայծառ և դպրոցները քիչ շատ բարեկարգ տեսի. մինչև իսկ գրասեղան և նստարան ունէին, մինչդեռ շատ մը գաւառաց դպրոցներ գետնի վրայ կը նստեցնեն խեղճ մանկտիք և օրիորդք:

Չարսանճախի 60 հայաբնակ գիւղերուն մէջ դպրոց մը անգամ չը կար. մեր քառամսեայ աշխատութիւնն հազիւ երկու երեք գիւղի ազդեցութիւն ըրաւ. բայց և այնպէս ժողովրդոց գաղափարը դպրոցի վրայ հակեցաւ. քիչ մը աշխատութիւն և զոհողութիւն պէտք է այս վիճակին: Այս գաւառն հինօրեայ կալուածական խնդիր մ'ունի տեղացի բռնաւոր աղայից հետ. Ալի Շէֆիք պէյը, որ պաշտօն ունէր, չը լուծեց այս կենսական խնդիրը. բայց կը յուսամ որ Տէրվիշ փաշան պիտի լուծէ համաձայն տէրութեան արդար կանոնաց և յօգուտ երկրագործ (սարուկ) ժողովրդեան:

«Արարատեան ընկերութենէն» մեզ նամակ մը գրուած ըլլալը լսեցի, բայց ցարդ ձեռքս հասած չէ որպէս զի պատասխան գրէի, քանզի Տօրոս լեռն այժմ ոչ սուրհանդակ ունի և ոչ կանոնաւոր երթևեկ. կը յուսամ թէ գարնան ամեն բան կարգի կը մտնայ:

Տօրոսի մէջ վանք մը կայ Ալևոր Սուրբ Կարապետ անուն, ամեն տարի քուրդերն այդ վանքէն կառնէին 400 քիլէ (Պօլսոյ) ցորեն, և շատ նեղութիւն կուտային, այս տարի կիսով չափ ազատեցաւ՝ բոլորովին ազատելու յուսով. նաև Բալուի Քաղցրահայեաց Ս. Աստուածածնի վանքը, որ քրդաց բարբարոսութենէն ու առաջնորդաց անհոգութենէն աւերակ եղած է վերը յիշուածին պէս: Ասոնք այնպիսի վանքեր են, որ ունին արտեր, այգիներ, անտառներ, ջուրեր, մարգագետիններ, և խիստ գեղեցիկ դիրքեր, և կրնան գիշերօթիկ վարժարաններ ունենալ:

Խարբերդ, ի հնումն Քար-բերդ, բարձր լեռան մը գագաթը շինուած է բնական քարէ բերդի մը բոլորտիքը. օդը խիստ առողջարար է. 700 Հայու տուն կայ, 100 տուն Ասորի, 150 տուն Հայ բողոքական և մնացածն Իսլամ: Հայերը ունին չորս դպրոց, որոց առաջինն է Սմբատեան ընկերութեան վարժարանը. այս ընկերութիւնը 14 տարիներէ 'ի վեր կը շարունակէ իւր ընթացքը օրէ օր յառաջանալով. տարեդարձի հանդիսին ներկայ էի, որ բաւական շքեղ էր. աղջկանց վարժարան չունենալնին առիթ բերելով քանի մը խօսք ըսի, զոր հաստատեց առաջնորդը, և անմիջապէս հանգանակութիւն մ'ըլլալով 6000 ղրուշի ողջ թըղթադրամ գումարեցին, որ թերևս 20000-ի կրնայ հասնիլ, և որոշեցին աղջկանց վարժարան մը բանալ: Գիւղերէն շատին մէջ դպրոց չը կայ, եղածներն ալ ա, բ, գ, կը կարդացնեն, և ուսխարի գամէն տարբերութիւն չունին. բայց մեծ մեծ եկեղեցիներ ունին. Քէսիրիկ գիւղն՝ ուր 500 տուն Հայ կայ, երկու միլիոն ծախսով հոյակապ եկեղեցի մը շինուած է երկաթեայ վանդակներով ու մարմարեայ ոսկեզօծ քարերով, մեծ մասամբ Եաղճեաններուն շնորհիւ, բայց աւաղ որ դպրոցը շատ յետնեալ վիճակի մէջ է:

Մէզրէ գիւղն որ կառավարութեան կեդրոնն է, և ուր հարուստ ազգայինք կը բընակին. մանչերու մասնաւոր դպրոց մը կայ, որ տարին միայն 30 Թուղթ ծախս ունի. աւոր վրայ վերջը կը գրեմ:

Խարբերդ չորս վանք ունի, որոց եկամուտը կարծեօք 400 ոսկիի կը հասնի, բայց ազգին 4 փարայի օգուտ չունին. լաւ կըլլայ եթէ այս վանքերը Սմբատեան ընկերութեան կամ հոգաբարձութեանց յանձնուի և ասոնց եկամուտը կեդրոնական աղջկանց վարժարանի մը յատկանայ, փոխանակ պղերդ կղերական կեր ըլլալու: Առաջնորդական խնդիրը խիստ տխուր է. բնիկ երեք վարդապետ կայ, Գէորգ, Սարգիս, Պետրոս, միմեանց ազգականաց և միմեանց հակառակ. այնպէս որ, առաջնորդութիւնն ասոնց որուն որ յանձնուի, միւս երկուքն արգելք կըլլան անոր գործոց, իսկ դուրսէն եկողներուն երեքը մէկէն խոչնդոտ կըլլան: Եկողն ալ անշուշտ կը շուարի: Պատրիարքարանն այս մասին իմաստուն տնօրէնութիւն մ'ընելու է. եթէ միջոց ունենամ՝ տեղեկագիր մը պիտի ղրկեմ:

Տեղւոյս Իսլամ և Քրիստոնեայ ժողովուրդք իրարու հետ սիրով են և հաւատարիմ հըպատակ Վեհ. Սուլթանին, բայց մեծ մասամբ դժգոհ կառավարութեան ընթացքէն, մանաւանդ քանի մը պաշտօնատարներէ, որոնց երկար ժամանակէ ի վեր իրենց պաշտօնը զօշաքաղութեամբ կը շարունակեն. ժողովուրդը դեռ իր ձայնը լսել տուած չէ արդարութեան:

(Մասիս)

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍՈՒՄ

—

«Times» լրագրի Աղէքսանդրիայի թղթակիցը փետրվարի 18-ին գրում է հետևեալը:

«Մէկ ականատես պատմում էր որ Կայիրէյում մեծ անկարգութիւններ պատահեցան այն պատճառով, որ խէդիվի զօրքի մեծ մասը արձակվեցաւ, չը ստանալով մնացած ռոճիկները: Մինիստրների սովորական խորհրդից յետոյ, Նուբար-փաշան և Րիվէրս-Ուիլսօն, կառքով գնալու ժամանակը, բռնվեցան մէկ խումբ օֆիցերներից, որոնց թիւը 400-ի էր հասնում, և որոնք պահանջում էին չը վըճարված ռոճիկը: Օֆիցերները շատ կոպիտ վարվեցան նրանց հետ և ստիպեցին նրանց յետ դառնալ. կառավարը վիրաւորվեցաւ: Այդ խումբը մտաւ մինիստրութեան բակը, գրաւեց սանդուղտները և մինչև անգամ մտաւ մինիստրութեան առանձնասենեակը: Նախասենեակը դատարկվեցաւ, բայց խումբը մնաց սանդուղտի վրա և այդպէսով շըջապատեց տունը, այնպէս որ այդտեղից գնալը անկարելի էր: Խէդիվը զինուորների մի փոքր խմբով եկաւ անկարգութեան տեղը: Խումբը ողջունեց նրան, բայց յետոյ աղաղակեց. «Յետ գնա, մենք կամենում ենք փողեր ստանալ մինիստրներից»: Բայց խէդիվը. չը նայելով բոլոր արգելքներին, կարողացաւ մէկ գունդ զօրքով մտնել տուն: Խէդիվը պատուհանից դարձաւ դէպի խումբը և խոստացաւ, որ նրանք բաւականութիւն կը ստանան: Երկու ժամից յետոյ խէդիվը կամենում էր դուրս գալ այդ շինութենից, բայց այնպիսի ընդդիմադրութեան պատահեց, որ հրամայեց հրացաններ արձակել: Խմբից վեց մարդ սպանվեցան: Շատերը բանտարկվեցան, իսկ մնացածները փախան: Այստեղ ամենքը հաւատացած են, որ չը վճարված ռոճիկը, ամեն բանից առաջ կը տրվեն նրանց:

«Այսօր Նուբար-փաշան հրաժարական տուեց, որը ընդունվեցաւ: Ասում են որ նրա տեղը Շէրիֆ-փաշան կը նշանակվի»:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 7 փետրվար 79

Ընտանեկան երեկոյթներ, ազգային պարահանդէսներ, զբօսանք, զուարճութիւնք մի ամիս է որ հայ երիտասարդաց ժամերն գրաւած են. մեք չեմք յիշեր տարի մը որ այսքան ուրախ զուարթ անցուցած լինիմք. կարծես թէ պ. Թօգվիլի ծրագրի ապագայ բարիքներն այժմէն կը զգչեմք և կը ցնծամք: Անշուշտ հեռագիրներն և օտար թերթեր ձեզ հաղորդած են պ. Թօգվիլի ծրագիրն Տաճկաստանի գանձուց բարեկարգութեան նկատմամբ: Յիշեալ պարոնը Ֆրանսայի և մաս մ'ալ Անգլիայի փոխատուներու կողմանէ ներկայացուցիչ կարգուելով բանակցութեան մտած է Բ. Դրան հետ և կուզէ 8,000,000 ոսկւոյ փոխատուութիւն մը անել տաճիկ կառավարութեան, որով սա կարող ըլլայ իւր նյութական վիճակը լաւ դրութեան մը մէջ դնել: Սակայն փոխատուք կը պահանջեն որ Տաճկաստանի անուղղակի տուրքերու մատակարարութիւնը իրենց յանձնուի: Կերևի թէ Բ. Դուռն իւր հաճութիւնը տուած է այսմ: Կ. Պօլսոյ թերթերն հրատարակեցին (ոչ պաշտօնապէս) թիւրք կառավարութեան և պ. Թօգվիլի մէջ եղած պայմանագրի օրինակն: Սակայն արժէթղթոց հրապարակն անտարբեր կը մնայ, գիներն չեն բարձրանար: Այս պայմանագիրն յաջողութեամբ ի գործ դրուելուն քիչեր կը հաւատան: Արդարև կառավարութիւնը միշտ փոխառութեան կարօտ է և կը փափաքի այդմ. սակայն իւր եկամուտներն օտարաց յանձնելն շատ ախորժելի չէ իրեն. ինչ պիտի ընէ արքունիք, ինչ պիտի ընեն պաշտօնեայներն, ինչ պիտի ընէ թիւրք ժողովուրդը, որք ամենքն ալ առանց աշխատելու ամսականով կապրին: Միւս կողմանէ անգլիացիք թշնամի են այս գործին զի ֆրանսիացոց ձեռօք կը կատարի և կաշխատին անյաջող անել զայն: Ինչ որ ալ ըլլայ կը սպասեմք: Սակայն մեք ի սրտէ կը փափագիմք պ. Թօգվիլի ծրագրի կատարեալ յաջողութեանը, զի հայոց քով շատ կան օսմանեան արժէթղթեր: Եւ երկրորդ հայոցս համար փափագելի է որ մի քանի տարիներ օսմանեան երկիրն քիչ շատ լաւ վիճակի մը մէջ գտնուի, որով հայ ազգն ալ ժամանակ ունենայ կրթուելու և խորհելու:

Թերևս «Մշակի» ընթերցողք սպասեն որ գանձային բարեկարգութեանց լրոյն հետ աւետեմք թէ բարենորոգումներն սկսան ի գործ դրուիլ Հայաստանի մէջ. պարապ ակնկալութիւն: Բարենորոգմանց խոստումներու հեղինակ պ. Լէյարդ կը մեկնի աստի և կը սպասեմք նոր դեսպանի մը գալստեան. պ. Լէյարդի մեկնելն զանազան լուրերու տեղի կուտայ. լրագիրք կը հրատարակեն թէ հիւանդ է, առժամանակեայ կերպով կը մեկնի. ժողովրդեան մէջ կը խօսուի թէ խելքը կորուսեր է: Սակայն քաղաքական մեծ պատճառով մը լինելն անտարակուսելի է: Այս դեսպանի մեկնելն մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ ամեն հայոց: Բայց քր ինքզինքնիս պատրեմք. Էլիօթ, Լէյարդ կուգան կերթան, այլ Անգղիոյ քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մընայ Տաճկաստանի և հայ ազգի նկատմամբ:

Գաւառներն ապահով վիճակի մէջ դնելու համար հարկ անհրաժեշտ համարուած է եւրօպացի պաշտօնակալաց հրամանի ներքև «ժանդարմ» խումբեր խրկել անդ: Այդ խումբերն կազմուեցան և պիտի խրկուին քիչ առնէէն զանազան կողմեր, բացի Հայաստանէն:—Եւ մեր խեղճ թերթերն կը գոչեն այս լուրն հաղորդելով «Եւ Հայաստան»:

Հայաստանի համար պիտի գումարի ազգային ընդհ. ժողովն փետրուարի 9-ին իրեն օրակարգ ունենալով «խնդիր ազգային հարստահարութեանց և խոստացեալ բարենորոգմանց ի Հայաստան»: Այդ նիստն դռնփակ պիտի լինի: Մտքերն յուզուած են, երեսփոխանական ժողովն մեծ զայրոյթ զգացած է ընդդէմ մեծ-վէզիր Խայրէտտին փաշայի: Ձեզ գրած եմ թէ քաղաքական և կրօնական ժողովոց կողմանէ պատգամաւորութիւն մը տեսակցութիւն ունեցաւ վէզիրին հետ: Պատգամաւորութիւնը իւր տեսակցութեանը արդիւնքը գրաւոր հաղորդեց առ ազգային ժողովն:

Ուշադրութեամբ կարդացինք այդ տեղեկագիրն. Խայրէտտին-փաշայի խօսքերն տխպար են թրքական կեղծաւորութեան, խարդախութեան, և չարութեան: Երբ պատգամաւորութիւնը կասէ Խայրէտտին-փաշայի թէ «Հայոց ազգը ինչպէս անցելոյն նոյնպէս և ներկայիս մէջ զանազան հարստահարութեամբք կը տառապի և կը չարչարուի, և որք հետզհետէ բազմապատկուելու վրայ են:»

Գիտէք ինչ կը պատասխանէ նենգ թունուզցին «Դժբաղդաբար ինձ տուած տեղեկութիւններն այնպէս կը ցուցնեն թէ հայոց ազգը որ իւր դարաւոր հաւատարմութեամբը միշտ օգտակար հանդիսացած է Օսմանեան պետութեան, սոյն միջոցին չեղած է այս չաւղէն, ինչպէս ուրիշ օսմանցիներ ալ. և կը դիմէ օտար աղբիւրներու և անոնցմէ չահ կը սպասէ. օտարը ինչ կրնայ ընել....»

Ի՞նչ ըսել կուզէ մեծ-վէզիրը, պէտք է որ հայ ազգը տառապի, չարչարի և բողոքի, ձայն մը իսկ չը հանէ: Այլ այդ օրերն անցան: Մեր բողոքը թրքաց չահուն կը դիպչի և հետևաբար այդ բողոքը ապստամբութիւն կը նկատեն. այդ մեր փոյթը չէ:—

Խայրէտտին-փաշա կը յաւելու թէ յանձնաժողով մը պիտի խրկէ ասիական Տաճկաստան. «Այդ յանձնաժողովը Հալեպէն սկսելով Տիգրանակերտ և Ասիոյ այլ կուսակալութիւնները պիտի պտտի. հոն ձեր ազգն ալ առիթ կունենայ իւր ամբողջ ցաւերը փաստ ի ձեռին ներկայացնել և դարմանը պահանջել:»

Ուրեմն մինչև ցարդ մեր ներկայացուցած ցա-

ւերն սուսաշէնն, ուրեմն մեր տեղեկագիրներն, մեր բողոքներն չինծու էինք նենգթալ, ուրեմն մեր տպագրուած ճշգրտումներն թիւրքերն չին լսած, ուրեմն Սան-Ստեֆանոյի և Բեռլինի դաշնագրերու 16-դ և 61-դ յօդուածներն իբրև չեղեալ համարելու է:

Եւ այսպէս անամօթաբար կը յանդգնի խօսիլ մեծ-վէզիրը մը որ պաշտօնի համնելու առաջին օրն այնքան փառաւոր խոստումներ ըրաւ. Նիւրին Պատրիարքին. խոստումներ զոր հեռագիրն այսօր կոչեց թարմեց և մեզ «պառաւական առասպելներ» կը համարէինք.—

Դարձեալ Խայրէտտին հետևեալ հարցումներն կ'անէ:

—«Անմիջական ինչ ընել պէտք է, և ինչ անտարբ ցաւեր են»

—«Դուք ընդհանուր տեսութեամբ կը ներկայացնէք չարիքները, ես կը փափագիմ որ եղելութիւնները ցուցնէք:—

Զարմանալի հարցումներ, զոր ընելու համար բաւական յըմրութիւն պէտք է: Ամեն օր, ամեն վայրկեան գաւառներէ հեռագիրներ կը անցան, Պատրիարքարանը Թաքրիրներ կը գրէ, լրագիրներն կը հրատարակեն հարստահարութեանց քազգաբները, գիւղերու, զեկեալ կանանց, սպաննուած երիտասարդաց անուններն և այն անեն որ ամենապէտը եղելութիւններն իսկ զլուէ կասէ թէ «կը փափագիմ որ եղելութիւններ ցուցնէք»:

Օսմանեան մեծ վէզիրն կը հարցնէ թէ «անմիջական ինչ ընել պէտք է»!! Ուրեմն ինչ են, Թոզւնը անցեան, եւթն ամիսներէ ի վեր իրենց խոստումներ, ինչ են իրենց պատրաստած ծրագիրներն բարենորոգմանց համար:

Ազգային պատգամաւորութիւնը մեծ-վէզիրի խօսքերուն լաւ պատասխաններ կը տայ. իւր պատասխաններուն մէջ նշանաւոր են հետևեալ խօսքերն «Հայոց ազգը գիտէ համբերել և ընդերկար համբերած է, ինչպէս յայտնի է ձեր բարձրութեան. սակայն և այս յայտնի է թէ համբերութիւնն ալ չափ մը ունի, այնչափ բազմացած են այս վերջին ժամանակներս զեղծմունք և հարստահարութիւնք երեսէն հայոց ազգին վիճակն ու տառապանքը, որ ալ եւ չէ կարող համբերել, նա մանաւանդ առաջնորդներն պաշտօնէ չեն կրնար ակնկալել, թէ այս հասարա յուսը թէ արդիւնաւոր կերպով պիտի կառավարուին, զի, ինչպէս ըսինք, չատ անգամներ այսօրինակ դարմաններու համար խոստումներ եղած, բայց անգործադրելի և ապարդիւն մնացած են. հայոց ազգը անմիջական դարմանի գործադրութեամբ արդիւնք մը տեսնել կը սպասէ:»

Պատգամաւորութեան և մեծ-վէզիրի տեսակցութիւնը բաւական է ցոյց տալու թէ թիւրքերն անուղղայ են և հայ ազգութեան անհաշտ թշնամիներն:

Սակայն եթէ կառավարութիւնը Կ. Պոլսոյ մէջ ուզած խաղերն չէ կարող խաղալ հայ ազգին (օրինակ իմն, պատրիարքն հրաժարացնել տալ ննեգութեամբ) այլ Հայաստանի մէջ ազատօրէն կը գործէ: Վերջին ատեններս Հայաստանի չատ առաջնորդներն նշանաւոր հանդիսացած են իրենց ժողովուրդի դատն արիաբար պաշտպանելով կառավարութեան դէմ: Բ. Դուռը խնդրած էր Պատրիարքարանէ այդ եպիսկոպոսներն իրենց պաշտօնէն հրաժարեցնել: Պատրիարք սրբազանը մերժողական պատասխան է տուած: Այս պատասխանէն քիչ ժամանակ վերջ կը լսենք թէ Մուշ, Տիգրանակերտ առաջնորդաց և ժողովուրդի մէջ վէճ ծագած և առաջնորդք հրաժարական տալ պիտի ստիպուին (Մուշի առաջնորդն արդէն տուաւ): Արդ մեր թերթերն առանց վարանելու կասեն թէ օտար մատ մը կայ այս գործերուն մէջ և կը զգուշացնեն ժողովուրդը: Այդ մատը կառավարութեան մատն է: Ահա ինչպէս կը գործէ տեղական իշխանութիւնը: Նա կը հաշուէ մի քահանայ կամ վարդապետ, քանի մը անձինք ժողովուրդին մէջէն և կը հանէ զանոնք ընդդէմ առաջնորդին. առաջնորդը բնականապէս իրեն հակառակորդ փոքր մաս մը կունենայ: Այդ հակառակ մասը կը միանայ վարձեալ սրիկայից հետ. և ահա առաջնորդական վէճ մը կը ծագի, անկարգութիւնք խռովութիւնք տեղի կունենան: Առաջնորդը կը դիմէ տեղական իշխանութեան յանցաւորներն պատժելու համար. տեղական իշխանութիւնը որ գիտէ գործին ինչ ըլլալն անփոյթ կը կենայ և առաջնորդը յուսահատ կը ստիպուի Թողուլ եղծալ:

Փոլսոյ հայ մամուլը կը պահանջէ որ այդ առաջնորդներն չը հրաժարին,—Այս խնդիրն ծանր խնդիր մ՚է:

Ոչինչ նուազ ծանր է նաև Զէյթունի խնդիրն: Մեծ-վէզերն խոստացած էր Պատրիարք սրբազանին հրամայել որ արձակեն Հալէպէն Մարաշ բանտարկեալ զէյթունցիներն. նախորդ նամակի մէջ այս լուրն հաղորդելով կը հարցնէինք թէ քանիերորդ անգամ կը տրուի այս խոստումն: Եւ ահա դեռ այսօր այդ խեղճերն բանտերու մէջն են և կը մեռնին «անծանօթ հիւանդութեամբք» ինչպէս կասէ տեղական իշխանութիւնը:

Ֆրնուզի վանահայր Նիկողոս եպիսկոպոսն պ. Զերազի հետ միասին Խայրէտտին-փաշայի ներկայանալով կը խնդրէ որ Զէյթունի մէջ հայ գայմագամներ խրկուին, տուրքերն թեթեանան և մի քանի բարեկարգութիւններ լինեն: Մեծ-վէզիրն առատօրէն կը խոստանայ և կը յաւելու թէ հայ և տաճիկ անդամներէ բաղկացեալ յանձնաժողով մը Կիլիկիա պիտի երթայ և այս յանձնաժողովը մրանգամայն Զէյթունցիներու գանգատներն ալ պէտք է քննէ:

Պ. Զերազ խնդրեց յանուն սրբազան Պատրիարք հօր թէ գոնէ կառավարութիւնը ջանայ որ մինչև յանձնաժողովոյ Կիլիկիա հասնելն բանդարկեալներն անծանօթ հիւանդութեամբք չը մեռնին. և Մասիս կասէ թէ «մեծ-եպարքոսը խոստացաւ այս մասին ալ անմիջապէս հեռագրել առ կուսակալն Հալէպի»!!

Տարօրինակ հեռագիր, յորում պիտի ըսուի թէ մինչև յանձնաժողովոյ գալուստը բանտարկեալներն անծանօթ հիւանդութեամբ թող չը մեռնին:—Հեռագրով հրամայել և մահի առաջն առնուլ, զարմանալի բան արդարև. սակայն չատ չը ծիծաղիմք. մեզ համար անծանօթ հիւանդութիւն ասելն պարզապէս «թունաւորել» ասել է: Եւ Կ. Պոլսոյ հայ ժողովուրդն ալ այսպէս կը հաւատայ:

Պ. Զերազ դարձեալ հետն ունենալով Նիկողոս եպիսկոպոսն և իւր երկու ընկերներն գնաց վեց տէրութեանց դեսպանատուներն և ներկայացուց զանոնք նոցա. դեսպաններն պէտք եղած տեղեկութիւններն ստացան անոնցմէ. Ֆըրանսիայի դեսպան պ. Ֆուռնիէ չատ զարմացեր է երբ տեսեր է այդ երեք յեղափոխականներն, «փնձ այնպէս նկարագրեցին ասեր է որ դոքա արիւնկզակ սոսկալի արարածներ են, բայց կը տեսնեմ որ չատ պարկեշտ և բարի մարդու դէմք ունեն» Պ. Ֆուռնիէ յատկապէս յանձն առեր է աշխատել որ Զէյթուն հայ «գայմագամ» դրուի և տուրքերն չատ թեթենան:

Պ. Զերազ ներկայացուց Զէյթունցի պարոններն «Times»ի Կ. Պոլսոյ թղթակցին որ չարունակ երեք ժամ տեսակցելով հարկաւոր տեղեկութիւններն ստացաւ և իւր թերթին մէջ պիտի հրատարակէ:

Այս առթիւ փոքրիկ դէպք մը յիշեմք:—«Լըրագիր» անուն թերթն կար որ մատնիչ. անուն կը կրէր. և արդարև անհնար էր ազգային գաղտնիք մը ունենալ կամ գաղտնի գործ մը տեսնել որ այդ թերթն հրապարակ չը հանէր: Քանի մը օր առաջ այդ թերթն կառավարութիւնը առժամանակեայ խափանեց. քիչ մը չունչ առինք, և ահա «Լրագրի» խմբագիր պարոնը ազգային ուրիշ խափանեալ թերթ մը սկսաւ ձեռք առնուլ և հրատարակել. և փետրուար 2-ին հետևեալն կը հրատարակէր. «Կիմանամք թէ Ս. Պատրիարքի քարտուղար-թարգման Մինաս Զերազ էֆ. անցեալ օր մայրաքաղաքս գտնուող ունեցի ազգայնոց մին տարեր «Times» Կ. Պոլսոյ թղթակցին ներկայացուցեր է:

«Ձեմք հասկնար թէ սոյն մասնաւոր ներկայացման մէջ Ս. Պատրիարքին քարտուղար-թարգմանն եղող պաշտօնական անձի մը մասնակցութիւնն ու ներկայութիւնը ինչ կը նշանակէ»

Ինչպէս հնար է գործել երբ այսպիսի վատհոգի անձեր անքուն կը հսկեն, ազգային թշնամեաց հետ կը միանան. երիտասարդութիւնը կը մատնեն, թուրք իշխանութեան ուշադրութիւնը կը խնդրեն ազգին փրկութեան աշխատող երիտասարդաց վրայ:

Սակայն այսպիսի սև մատնիչներու ուշադիր չըլլալով միշտ կաշխատի երիտասարդութիւնը:

Ներփակեալ կը խրկեմ Կովտին գիւղի մէջ Միհր Ալիի գործած եղեռնագործութեանց տեղեկագիրն. այդ Միհր-Ալի անուն անձն անպատիժ կը չրջի:

Պ. Զերազ այժմ կը պարապի գրել հայ պատգամաւորութեան պատմութիւն. գիրքն հինգ հատորներու պիտի բաժանուի, Հայաստան և Իտալիա, Հայաստան և Ֆրանսա և այլն: Ա. հատորն քիչ ատենէն կը հրատարակուի. աւելորդ է է ասել թէ որչափ հետաքրքրական է ազգին համար այսպիսի հրատարակութիւն մը:

«Արարատեան ընկերութիւնը» հեռագրով հաղորդեց Վան պ. փորթուգալեանի որ Դատուան գիւղն անմիջապէս «Արարատեան ընկերութեան» նախակրթարանը բանայ:

Որչափ մեծ մխիթարութիւն է տեսնել որ Կ. Պոլիս թափառող տարաբաղդ հայ պանդուխտներն իսկ ըմբռնել սկսած են Հայաստանի լուսաւորութեան աշխատելու պէտքն. հետևապէս կը դիմեն «Արարատեան ընկերութեան» և իրենց նուէրներն կուտան նմա Հայաստանի կրթութեան համար: Սրուանձտեանց հայրենասէր վարդապետն մի գեղեցիկ նամակ գրած է այս առթիւ առ «Արարատեան ընկերութիւն:» Այդ նամակն «Մշակի» ընթերցողաց ուշադրութեան արժանի կը համարիմք:

Հայկակ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Վան, 27 յունվարի

Շատ խօսեցան և գրեցին թէ ռուսական և անգլիական հիւպատոսներ պիտի գան այստեղ, բայց դեռ ոչ ոք եկած չէ: Ամեն մարդ անհամբեր կը սպասէ նոցա գալուն և ամեն օր իրարմէ լուր կը խնդրեն: Ոչ մի բարեկարգութիւն դեռ սկսած չէ գործադրուիլ. ամեն բան հին դրութեան մէջ է դեռ: Միայն թէ այժմ այնպիսի համարձակ բարբարոսութիւններ և յափշտակութիւններ չեն լինիր, որպէս կը լինէին պատերազմին ժամանակ: Փոքր ի չատէ հանգստութիւն տիրած է. կարաւաններն սկսած են երթևեկել, թէև վտանգներէ ազատ չեն. առևտուրներն սկսած են. այրուած խանութներն հետզհետէ կը չինուին և թէ խոստացուած բարեկարգութիւններն այժմէն սկսին գործադրուիլ, Վան քաղաքն ալ կը վերակենդանանայ առաջիկայ գարունին բնութեան հետ:

Վանցի երիտասարդներն սկսած են այժմ փոխել ոչ միայն իւրեանց թոյլ բնաւորութիւն, այլ նաև իւրեանց նախնիքներու թոյլ զգեստներ: Մխիթարականն սա է որ Եւրոպայէն բերուած չուխայներ չեն հագնիր, այլ կաշխատին այստեղ գործարաններ բանալ և այստեղի չուխայով եւրոպական զգեստներ հագնել: Այդ տարազագործներէ մին, պ. Մարգար Թոմմախեան, բաւական յաջողած է մի տեսակ կ ա չ մ ի ր չինել զոր չատ արժան կը ծախէ, կանգունն 14 ղրուշ (գըրեթէ 60 կոպէկ): Շատեր իւրեանց է ն թ ա ր ի ն և շ ա ր վ ա ր ն թողած, կը սկսեն եւրոպական ձևով զգեստներ հագնել, Թոմմախեանի կ ա չ մ ի ր է ն չինուած: Այս արհեստական չարժումին հետ մի ուրիշ ուրախալի բան ալ կը տեսնեմք: Վանցի հայեր սկսած են վերջապէս համոզուիլ թէ հարստահարութիւններէ ազատելու գլխաւոր դարմանն է ինքնապաշտպանութիւնը: Այժմ գրեթէ չէք գտնիր Վանի մէջ ոչ մի երիտասարդ որ զէնքի կարևորութիւնն իմացած չը լինի:

Բացի այն ընկերութիւններէ որք արդէն կազմուած են, հետզհետէ նոր ընկերութիւններ ալ կը կազմուին այստեղ երիտասարդներէ և պատանիներէ. ազգային թատրերգութիւններ կը ներկայացուին հին և նոր կեանքէ: Պ. Համբարձում Երեմեանի առաջնորդութեամբ մի նոր ընկերութիւն կազմուած է «Խնամատար» անուն. նպատակն է որբ և աղքատ մանուկներն խընամել, նոցա ուտեստ և բնակարան տալ, ուսում և արհեստ սովրեցնել: Այժմ ունի 7 փոքրիկ որդեգիրներ որոնք վարժարան դրած է: Զարմանալին այն է որ պ. Հ. Երեմեան գրեթէ ի ծնէ կոյր է. սա իմացեր է թշուառներու վիճակն և մտածեր է հոգ տանել. բայց չատեր կան որ բաց աչքերով կը տեսնեն սոսկալի թըչուառութիւններ և անհոգ կը մնան: Այդ կոյր երիտասարդ լաւ ուսում առած է և չատ զօրաւոր յիշողութիւն ունի. ուրիշի կարդալ կը տայ գրքեր և ինք կը լսէ. յետոյ գիրքին պարունակութիւնն գրեթէ ամբողջ կը պատմէ: Մի օր «Գաղտնիք փարիզին» կը կարդան իւր առջև: Եօժէն Սիւի այդ վիպասանութիւնը չատ տպաւորութիւն կանէ նորա սրտին վրայ: Այդ տպաւորութեան տակ գտուած ժամանակ, մի հիւանդ և աղքատ գործաւորի այցելութիւն կերթայ և նորա անկողինին գլուխը նստած, «Խնամատար» ընկերութիւնն կազմելու գաղափարն կը յղանայ մտքին մէջ որ և չուտով կը ծնանի: Այս առիթով կը յիշեմ դոկտոր Մունս գերմանացին որ հայ կոյրերի մտաւորական վիճակին վրայ ալ մտածելով, նոցա համար այբուբեն հնարեր, յատկապէս քերական և ընթերցարան տպեր է, մինչդեռ չատ հայեր կը գտնուին որ բաց աչքով հայ մանուկներու մտաւորական վիճակին վրայ անգամ չեն ուզեր մտածել: Զարմանալի է նաև որ հայեր մինչև այժմ դեռ չեն պատրաստած իւրեանց պաշտած Հայաստանի քարտէզն և այսօր գերմանացի Կիպերտին կը պարտաւորիմք այդ բանի համար: Մենք չատ քիչ կը մտածեմք մեր և մերիններուն վրայ. երևի թէ օտարներն աւելի հետամուտ են մեր պատմութեան, մեր աշխարհին և մեր գործերուն: Երեք ամերիկացի (միսիօնար) կայ այստեղ. այժմ Վանի ծովին վրայ դրուած ամենալաւ նաւն այդ երեք ամերիկացիներինն է: Կը լսեմք թէ այդ միսիօնարներ գրեր են Ամերիկա և մօտ ժամանակներ մի ընկերութիւն կազմուելով, պիտի սկսեն չոգենաւ ալ բանեցունել Վանի ծովին վրայ: Զօրս տաբիի չափ կայ որ կը խօսուի թէ հայեր ընկերութիւն կազմելով, չոգենաւ պիտի բանեցունեն այդ ծովի վրայ. դեռ ոչինչ չարին և կը վախնանք թէ այնչափ պիտի ուչանան որ վերջապէս ամերիկացիներն պիտի անեն այդ գործ: Ճշմարիտ, անտանելի բան է որ հայեր այնչափ անգործ և անփոյթ լինին Հայաստանի մէջ որ ովկիանոսներով մեզնէ հեռու գտնուող Ամերիկայի բնակիչներն աւելի մտածեն և աւելի աշխատեն գործ ունենալ Հայաստանի մէջ, քան թէ նոյն իսկ հայերն:

«Արարատեան ընկ.» վարժապետանոցն բացուեցաւ այս տարի յունվար 1-էն: Ժողովուրդը չատ համակրութիւն ցոյց կը տայ այդ ընկերութեան, որ բացի Ալիւր և Կիւսնենց գիւղերու մէջ ունեցած վարժարաններէն, մի վարժարան ալ կը բանայ այժմ Դատվան գիւղին մէջ որ Վանի ծովէն ամենալաւ նաւահանգիստն է և բոլորովին հայաբնակ է:

***

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այժմ, երբ ամենքը զբաղված են ժանտախտով, մի գերմանական լրագիր տպել է հետևեալ խորհուրդները ժանտախտի դէմ պահպանվելու համար: Առաջին միջոցը մաքրել օդը մի թթուի օգնութեամբ որ կարբօլեան թթուի նըման է, երկրորդ միջոցը սառ ջրի բաղնիքներն են հիւանդի համար, վերջապէս երրորդ միջոցը ս խ տ ո ր ուտելը: Ցօդուածագիրը հաւատացնում է որ միջին դարերում, երբ մի ամբողջ տարի ժանտախտը սաստիկ տիրապետում էր արևմտեան Եւրոպայում, Պրագա քաղաքի այն թաղը, որտեղ բնակվում էին հրէաները հրաշքի պէս խնայվեցան ժանտախտից: Այդ թաղի մէջ ոչ մի մարդ չը մեռաւ, չը նայելով որ Պրագայի միւս մասերում սարսափելի աւերումներ էր անում տարափոխիկ ցաւը: Ցայտնի է որ հրէաները սաստիկ չատ սխտոր են ուտում:

* *

Ներկայ ժամանակումս Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների Միչիգան քաղաքի բոլոր տները տաքացնվում են, լուսաւորվում են և ջուր են ստանում մէկ կենտրոնական կէտից: Բաւական է միայն պտուտ ածել ծորակներից (кранъ) մէկը, և իսկոյն յայտնվում է տաքութիւն, լոյս և ջուր:

* *

1879 թւի յունվարի 1-ին ուղարկվել է փարիզի քաղաքային փոստայով 7,459,000 այցատոմսակներ, 1,779,000-ով աւելի քան թէ անցեալ տարի:

* *

Վիեննայում այս օրերս թաղեցին մէկ կին, որ 111 տարեկան և 6 ամսական էր: Մի քանի օր դրանից առաջ Բէսլէում (Ներքին Աւստրիայում) մեռաւ մէկ կին որ 106 տարեկան էր:

* *

Կ. Պոլսից հաղորդում են ֆրանսիական «Univers» լրագրին, որ գարունը բացվածին պէս 150 հազարի չափ հայեր մտադիր են գաղթել Բարձր և փոքր Հայաստանից եւրոպական թիւրքիա, քիւրդերի խստութիւններից ստիպված: Եթէ այս տխուր լուրը արդարացաւ, էլ ինչ կը մնայ այն ժամանակ Հայաստանում և ինչ կը պատասխանի Կ. Պոլսի ազգային ժողովը պատմութեան առաջ:

Խմբագիր—Հրատար. ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՌՈՒՍԱՑ ԹԷՅԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻՑ նոր ստացվեցան 10000 ֆունտ Ջուչանի և Կեախտի թէյ սեփական փոխանակութեան 1 ր. 20 կ. մինչև 8 ր. ֆունտը։ Ջուչանի թէյի համար ինձանից գնողներից շատերը նամակներով շնորհակալութիւն յայտնեցին, յոյս ունեմ ապագայում գնողներից նոյնպէս ստանալ։ Ծախվում է մեծ քանակութեամբ և փոքր։ Փօստայի ծախսը ինձ վրա առնում եմ։ Հասցէն Միքայէլեան կամուրջ, «Кавказъ»-ի խմբագրատան տակ։ Վաճառական Ա. Պօլօսուխին։

4—10

ПОСТУПИЛА ВЪ ПРОДАЖУ КНИГА

ШАРАКАНЪ (ՇԱՐԱԿԱՆ)

Богослужебные Каноны и Пѣсни армянской восточной церкви, переводъ съ древне-армянскаго языка Н. Эмина.

Москва. 1879. Цѣна съ пересылкою 3 р. 50 к. Выписывать можно отъ переводчика, живущаго въ Москвѣ, близъ Красныхъ Воротъ, домъ Филитиса.

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՍԻՐԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱ

ստացվել են մեծ քանակութեամբ ՖՐԱԿԻ ԵՒ ՏՐԻԿՕԻ ՍԻՐՏԻԿՆԵՐԻ ՇՈՐԵՐ, որսորդական ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԺՕԿԵՏՆԵՐ, ձմեռային ՊԱԼՏՕՆԵՐ և ՎԱՐՏԻԿՆԵՐ, երեխայոց հագուստներ, ՎԵՐԱՐԿՈՒ—ԽԱԼԱՏՆԵՐ զարդերով, նոյնպէս ընդունվում են ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ զինուորական և քաղաքական հագուստների համար։ Յոյս ունեմ, որ ինչպէս պատուիրողները նոյնպէս է գնողները ԲԱՒԱԿԱՆ ԿԸ ՄՆԱՆ։

37—75

MAISON DE COMMISSION
et d'exportation
NICOLAS AMIRAGOFF ET C-o
16, Rue de la Grange-Batelière
PARIS

Կօմիսիօներական տուն ՓԱՐԻԶՈՒՄ։ Գրագրութիւն վեց լեզուներով։

Նիկողայոս ԱՄԻՐԱՂԵԱՆՑ

ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ Աստաֆիևվսկայա փողոցի վրա, քաղաքի կենտրոնում ձեռնտու գնով ԾԱԽՎՈՒՄ Է քարից և կիրից շինած մի ՏՈՒՆ։ Տան մէջ կան տաս ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ ամբարանոցներով, սառուցատուն և երեսուն և չորս ՍԵՆԵԱԿ ծառաների բնակարաններով և պատշգամբով տան ամբողջ երկայնութեամբ։ ԲԱԿԻ մեծութիւնը 2000 քառակուսի սաժէն է, բակի մէջ ԱՒԱԶԱՆ կայ։ Տան դիմացի կողմի ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ 63 արշին է, իսկ ԼԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ նոյն կողմից 24 արշին։ Ամբողջ տունը տարեկան 5600 ր. ԵԿԱՄՈՒՏ է տալիս։ Յիշեալ տունը ԳՆԵԼ ցանկացողները կարող են դիմել Երևան տան տէր Արտեմ Պապիկօվին։ Նոյն տան մէջ ցանկանում են յանձնել մէկ ուրիշի ՔԱՂՑՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹ, պիտանի բոլոր պարագաներով։ ԱՐՏԵՄ ՊԱՊԻԿԵԱՆՑ

1—4

ԼԱՐՇԷԻ խանութում Գօլօվինսկի հրապարակի վրա № 11 ծախվում են ամեն տեսակ թէ պարտիզային և թէ ծաղիկների ՍԵՐՄԵՐ, որոնք նոր են ստացված և բոլորովին թարմ են։

1—10

ԿՕՐՇԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ԵՐԹԵՒԵԿ պատրաստում է երեխաներին ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ բոլոր ուսումնարանների ՓՈՔՐ դասատուների համար։ ՃԱՇԻՑ ՅԵՏՈՅ ԿՐԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՆ ԼԻՆՈՒՄ։ Ֆրանսիերէն և գերմաներէն լեզուների գործնական և տէօրետիկական դասեր են տրվում։ Ուսումնարանը գտնվում է Վօրօնցօվսկայա Նաբերեժնայա փողոցի վրա, Բելեաեվի նախկին տանը, № 19.

2—3

Բժիշկ Աւետիք Բաքայեան (Բաքայեվ) ընդունում է հիւանդներին Թիֆլիսի բժշկանոցում չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ջղային և հոգեկան հիւանդութիւններ բժշկելու։ Բացի այդ բժիշկ Բաքայեան (Բաքայեվ) հինգշաբթի և շաբաթ օրերը առաւօտեան 9—10 ժամը ընդունում է իր տանը ներքին հիւանդութիւններ ունեցող կամ էլեկտրականութեամբ բժշկելի աղքատ հիւանդներին։ Հասցէն Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Բայանդուրօվի։

3—10

„ՄՇԱԿ“
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
1879 Թուին

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ԱՄԷՆ ՕՐ, բացի տօն և տօներին հետևեալ օրերից։

Լրագրի ձևը և պրօգրամման նոյն են մնում։ Մենք ստանում ենք ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, կէս տարվանը 6 րուբլի։ Գրվել կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ։

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կօպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով՝ ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՔԱՐԱԾՈՒԽ „ԹՈՒԽԱՍՏԵԱՆ“ ԸՆԿՏԻ (ՀԱՆՔԻՑ), ՈՐ ԳՏՆՎՈՒՄ Է ՉԻԱԹՈՒՐԱՆԻ ԱՐՈՒՐՁԱՆԻ ԿՈՒՐՍԵԲԱ ԳԻՒՂՈՒՄ

ԸՆԿ. ՆԻՑՄԱՆ—ՇՆԷՅԴ

Ծախվում է ՇԷՕՆԻՆԳԻ ՊՎԻԼԻՕՆՈՒՄ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱՍԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ՎԱԳՕՆՆԵՐՈՎ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԿԱՅԱՐԱՆԻՑ ՊՈՒԴԸ 25 ԿՕՊ., ԻՍԿ ՓՈՔՐ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՆԵԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ԳՏՆՎՈՂ ՊԱՀԵՍՏԻՑ ՊՈՒԴԸ 28 ԿՕՊԷԿՈՎ։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ
ԵՒ
ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Աշակերտների և աշակերտուհիների ընդունելութիւնը սկսաւ յունվարի 8-ին 1879 թուականի։

Մանկական պարտէզը ընդունվում են մանուկներ, երկու սեռի էլ, 4-ից մինչև 7 տարեկան հասակը, իսկ տարրական դպրոցը 7-ից—12 տարեկանները։

Ուսման ընթացքը յարմարեցրած է միւս դպրոցների ընթացքին, այնպէս որ դպրոցում աւարտողները կարող են մտնել տղայք տղայոց և աղջկունք՝ օրիորդաց դպրոցի առաջին դասատունը։

Պարտէզն ու դպրոցը գտնվում են Վելեամինօվսկի փողոցում Իշխան Ն. Ամատունու տանը. №—11։

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 23 — Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Ւ Յ Ց — ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (փետրվարի 22-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	58
Հին 82 պր. մ. արծ. 1000 մ.	500	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 „	240	—
Վիգրինի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	233	—
Երկրորդ 5% վիգրինի »	229	—
Մարսելի կուրսը 248—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	105	19
Վենայի կուրսը ամէ 113 գլ.	100	—
Դիւրեժի բարաթը	5	60
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	315	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	102	—
Շաքարը բրոցկու	7	30
„ միւս տեսակը	7	20
„ շաքար աւազը	5	40
„ տրանզիտը	6	20
„ մաքուր վճարած	12	50
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	7	60
Միւս տեսակը հին սերմից	7	—
Բուրդը Թուշի	7	50
„ Թարաքամի	4	20
Ալիւրը Շորագալու	1	70
„ Երևանի	—	—
Գարին	1	—
Մոմը ընաճարպի (стеар.)	12	60
Մետաքսը Նուխվայ	200	—
Կախեթունը	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	40	—
Ֆրինդոնը (լաւը) Ագուլեաց	55	—
Կօֆէն մօկօի	27	—
„ լիանի	22	—
„ Մարտինիկոյին	18	

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վերայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կօպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ։ Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ։ Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան։ Բժշկապետ Անանօվ։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ։

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գօրի	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ	1. 29	11. 57
Րիօն	6. 47	
Փօթի	9. 40	
	առաւօտ.	
Փօթիից	9. 13	
Րիօն	12. 13	
Միխայլօվօ	5. 39	1 37
Գօրի	7. 5	4. 8
Թիֆլիս	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ	90	68	38
Գօրի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ	5. 22	3. 92	2, 18
Րիօն	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. [illegible]	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փոստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փոստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղու ամեն օր։ Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ	կօպ.
Բաց նամակ արժէ	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	8
Ամերիկա	8
Պարսկաստան	8
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	[illegible]

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը ժամը 9-ից մինչև 1 ժամը կէսօրից յետոյ։

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Բակստ վեներական և կաշու հ., Քուչարեանց վիրաբուժական և կանանց հիւանդութիւններ։

Երեքշաբթի. Վերմիշեվ ներքին հ., Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բակստ կուրծքի և ներվային հ., Ա. Բախուտօվ կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան. Րէյխ աչքի հ.։

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Բակստ վեներական և կաշու հ.։

Հինգշաբթի. Վերմիշեվ ներքին հ., Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների։

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային հ., Ա. Բախուտօվ կանանց և երեխաների հ. և մանկաբարձութեան։

Շաբաթ. Վերմիշեվ ներքին հ., Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բակստ վեներական և կաշու հ., Րէյխ աչքի հիւանդութիւնների

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍ. Ս. Թող ձեր եռանդը չը սառչի, չը նայելով, որ վերջին նամակն էլ չենք տպի։ Շարունակեցէք գրել. պիտանի նամակները կը տպենք, միւսները կը գցենք։

—ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ. Տեղացի. Մի՞թէ կարելի է այդքան երկար գրել մի ներկայացման մասին։ Ոչ ձեր ժամանակն էք խնայում և ոչ մերը։

—ՂԱՐՍ. Ա. Ս. Գրեցէք պ. Յ. Բ.-ին, որ մտնի խմբագրատուն և գրքերը նրան կը յանձնենք։

—ԱՍՏՐԱԽԱՆ. ***. Նամակը շուտով կը տպենք մի քանի փոփոխութեամբ։ Մի՞թէ բացի ուսումնարանից աւելի լաւ նիւթ չը կարողացաք գտնել։ Աստրախանի անտարբեր, մեռած և օտարացած հասարակութիւնը կարող է առատ նիւթ տալ մի գիտող թղթակցի։